

пособие для учителя. / Баранов М. Т. – М. : Просвещение, 1988. – 191 с.

3. Быкова Е. И. Русский язык. 5 класс. / Быкова Е. И., Давидюк Л. В., Снитко Е. С. – К. : Зодіак – ЕКО, 2005. – 288 с.

4. Быкова Е. И. Русский язык. 7 класс. / Быкова Е. И., Давидюк Л. В., Стативка В. И. – К. : Зодіак – ЕКО, 2007. – 288 с.

5. Гальперин П. Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П. Я. Гальперин // Исследования мышления в советской психологии : сборник научных трудов. – М. : Наука, 1966.

6. Государственный стандарт образовательной отрасли “Языки и литературы” // Сборник приказов МО и Н Украины. – 2004. – № 1 – 2.

7. Львов М. Р. Словарь-справочник по методике русского языка. / Львов М. Р. – М. : Просвещение, 1988.

8. Русский язык : программа для 5 – 12 классов общеобразовательных учебных заведений с русским языком обучения / Н. Г. Озерова, Г. А. Михайловская, Л. В. Давидюк, В. И. Стативка, Е. И. Быкова. – Черновцы : Букрек, 2005. – 156 с.

9. Совершенствование методов обучения русскому языку : сб. статей : пособие для учителей / [сост. А. Ю. Купалова]. – М. : Просвещение, 1981. – 160 с.

10. Талызина Н. Ф. Формирование познавательной деятельности младших школьников : книга для учителя. / Талызина Л. А. – М. : Просвещение, 1988. – 175 с.

11. Тростенцова Л. А. Обучение русскому языку в школе как целенаправленный процесс. / Тростенцова Л. А. – М. : Педагогика, 1990. – 144 с.

12. Якиманская И. С. Формирование интеллектуальных умений и навыков в процессе производственного обучения. / Якиманская И. С. – М. : Высшая школа, 1979. – 88 с.

УДК 378.14.

В.М. Солощенко

Сумський державний
педагогічний університет
Інститут філології

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В контексті освітньої інтеграції значна увага приділяється питанню мовної освіти. Володіння спеціалістом іноземними мовами в мультилінгвальному суспільстві стає його значимою особистісною характеристикою і передбачає здатність вступити в ділову комунікацію іноземними мовами в професійній і суспільно-політичній сфері.

В контексте образовательной интеграции значительное внимание уделяется вопросу языкового образования. Владение специалистом иностранными языками в мультилингвальном обществе становится его значимой личностной характеристикой и предусматривает способность вступить в деловую коммуникацию по-средствам иностранного языка в профессиональной и общественно-политической сфере.

In the context of educational integration, considerable attention is spared the question of linguistic education. Having a good command of a foreign language in the multilingual society, is an important personal characterteristic feature of a qualified specialist. It foresees his/her ability to communicate in the professional and socio-political sphere using a foreign language.

Постановка проблеми. В епоху глобалізації суспільство почало усвідомлювати принципово нову роль мовної освіти в сучасному світі заради

підтримки мобільності, взаєморозуміння і співпраці, подолання упереджень і дискримінації. Отже, не достатньо володіти лише однією мовою спілкування. Необхідні міцні знання багатьох іноземних мов. Один із сучасних письменників Франк Харріс точно визначив, що "кожна нова мова подібна відчиненому вікну, яке відкриває новий погляд на світ та розширює світосприйняття" [4,36]. Мови сприяють кращому взаєморозумінню між різними націями та культурами і дозволяють вести справжній діалог [8; 4, 112].

Сьогодення визначає наступні суперечності: кардинальні зміни, що відбуваються в суспільстві, потребують суттєвих змін у системі освіти, як визначальної складової запоруки розвитку та процвітання кожної держави, а саме: в системі існуючих положень, які визначають кількість та якісні показники володіння спеціалістом іноземними мовами. У зв'язку з цим особливого значення набувають основні положення ЄС, які визначають мовну політику у європейському регіоні, висвітлюють нове бачення мультилінгвального суспільства. Цим і визначається актуальність даної статті.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми становлення та розвитку мовної освіти знаходять відображення у наукових працях Ж. Аллак «Вклад в будущее: приоритет образования» [1], М. Згуровського «Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку» [6], і в таких документах, як «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» [7], у документах Ради міністрів освіти країн ЄС, а саме у «Плані дій щодо вивчення іноземних мов та лінгвістичної різноманітності, прийнятого 27 липня 2003 року, та у новому стратегічному базисі мультилінгвалізму, 2005 рік, розроблених в рамках робочої програми «Освіта та професійна підготовка 2010» [11,12,77].

На превеликий жаль, значення мультилінгвальної освіти не є загальновизнаним в країнах-учасницях ЄС, тому **метою даної статті** є дати визначення терміну «мультилінгвалізм», розкрити основні складові мультилінгвальної освіти, визначити основні завдання мультилінгвальної освіти, дослідити роль університетів у формуванні мультилінгвальної освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи мовні детермінанти сучасної освіти, польський дослідник А. Гофрон показує вплив мовного чинника на зміну освітніх моделей. Якщо в індустріальній цивілізації освіта виступала головним чином транслятором знань, традицій культури, то в сучасній цивілізації вона повинна стати своєрідним медіатором в набутті знань - не просто передавати

готові знання, а вчити здобувати, знаходити і застосовувати їх. Йдеться про медіальну освіту як модель сучасного знання. За загальною дефініцією автора, медіальна освіта означає підключення до основ знань процесів спілкування людей [5; 6,65].

Голови держав і урядів Євросоюзу усвідомили цей факт і сформулювали в Барселоні 2002 р. загальну мету освітньої політики, у відповідності до якої кожен громадянин ЄС окрім своєї рідної мови має оволодіти двома іноземними. Отже, був запропонований плюрилінгвальний підхід, який передбачає оволодіння і користування кількома іноземними мовами, а також реформування існуючої системи професійної підготовки вчителів за навчальною спеціальністю «Іноземна мова», з урахуванням сучасної стратегії вивчення іноземних мов [10].

Згідно з Рекомендаціями Ради Європи: «Плюрилінгвізм – це знання певної кількості мов або співіснування різних мов у окремому суспільстві» [7,4].

Тому очевидним є той факт, що у боротьбі за студентів, дослідників та фінансові ресурси в сучасному глобалізованому світі університети мають приділяти мультилінгвальному аспекту вивчення іноземних мов значну увагу. Як зазначено в плані дій щодо вивчення іноземних мов та лінгвістичної різноманітності, прийнятого 27 липня 2003 р. (Action Plan for the Learning of Languages and of Linguistic diversity(2004 - 2006)) та нового стратегічного базису мультилінгвалізму (A New Strategic Framework for Multilingualism, 2005), розроблених в рамках робочої програми «Освіта та професійна підготовка 2010» для адаптації і модернізації вищої освіти.

Проаналізувавши ці освітні документи ЄС, ми можемо зробити висновок, що мультилінгвалізм – це «здібність людини одночасно використовувати декілька мов та співіснування декількох лінгвістичних об'єднань на певній території».

Мультилінгвальна освіта в свою чергу включає ряд освітніх програм, метою яких є стимулювати розуміння кожною людиною свого лінгвістичного репертуару. Лінгвістичний репертуар – це сукупність лінгвістичних різноманітностей, тобто гармонійне співіснування регіональної мови зі знаннями іноземних мов, які були вивчені людиною під час навчання в школі чи під час перебування за кордоном, поширити набуті знання з іноземних мов, вивчаючи невідомі чи маловідомі мови, бути обізнаними в соціальних та культурних цінностях мовної різноманітності ЄС, для того, щоб досягти

лінгвістичної доброзичливості та розвинути міжкультурну компетенцію, громадянство та ввічливість [11; 3,20].

У плані дій щодо вивчення іноземних мов та лінгвістичної різноманітності пропонуються конкретні пропозиції, які слід вжити за період з 2004 по 2006 роки у трьох основних сферах, а саме:

- по-перше, ключові цілі розширення привілеїв вивчення іноземних мов для всіх громадян як самовдосконалення протягом усього життя;
- по-друге, необхідність удосконалення існуючої системи підготовки майбутніх вчителів за спеціальністю «Іноземна мова»;
- по-третє, необхідність створення у сучасній Європі умов, для розвитку та поширення сприятливого мовного середовища.

Ці положення вимагають проведення серії освітніх реформ в країнах-учасниках ЄС, з метою підтримки дій з боку місцевих, регіональних та національних діючих освітніх комісій. Запропоновані реформи можуть забезпечити головний крок, щодо збільшення лінгвістичної різноманітності у країнах-учасниках ЄС [8; 1,24].

Отже, ми можемо зробити висновок, що виникає актуальне питання з приводу створення мультилінгвального суспільства, метою якого є оволодіти щонайменше двома іноземними мовами з раннього віку, а не обмежуватись вивченням лише англійської-компетенції, що не вважається достатнім кваліфікаційним рівнем сучасного висококваліфікованого спеціаліста згідно з існуючими вимогами ЄС. Для цього постає потреба розробки національних планів, зорієнтованих на мультилінгвалізм як громадян так і суспільства в цілому. Ці освітні плани мають визначити чіткі цілі для вивчення іноземних мов, для різних кваліфікаційних рівнів (бакалавр, магістр) та повинні мати на меті постійне підвищення уваги студентів до важливості поширення лінгвістичної різноманітності, тобто поступового переходу до мультилінгвальної освіти.

Вже 2002 року була створена робоча група ЄС, яка займається питаннями мовної освіти, і до 2006 року вона засідала 13 разів. Її головними завданнями є координувати та підтримувати зусилля країн-учасниць ЄС в мовній сфері; допомагати освітній комісії у розвитку та досягненні плану дій щодо вивчення мов та лінгвістичної різноманітності.

Пункт 1.3 цього плану дій підкреслює суттєву роль вищої освіти в розбудові як соціального так і індивідуального мультилінгвалізму. З 2004 року звіти країн-учасниць, зазвичай стислі, і не показують суттєвого прогресу в цій

області. Оскільки, по-перше, досить важко зробити чіткі висновки при відсутності суттєвих даних в цій сфері. Також багато респондентів відмічають, що ситуація може змінюватись від одного вищого навчального закладу до іншого, через традиційну автономію університетів (н-д, Іспанія, Естонія, Греція). У всякому разі, ця інформація показує, що університети не сприймаються як повноцінний суб'єкт мовної політики і що їх дії не скоординовані.

Без сумніву, Лісабонська стратегія (від. англ. Lisbon Strategy) сприяла підвищенню важливості вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти, але вона не привела до усвідомлення лінгвістичних зобов'язань системи вищої освіти у розвитку мультилінгвалізму. Нерозв'язаними на сучасному етапі розвитку мовної політики залишаються проблеми:

- чиє вивчення іноземних мов обов'язковим для всіх студентів;
- чи воно охоплює лише одну або дві іноземні мови («щонайменше одна іноземна мова» у Франції; намагання зробити одну іноземну мову обов'язковою у Словачії);
- чи вони ідентичні тим іноземним мовам, що вивчалися в середній школі: «Заклади вищої освіти організовують вивчення іноземних мов як продовження вивчення їх у середніх школах» (Чеська Республіка) [12; 3].

Отже, для розв'язання даного питання, ми пропонуємо наступні рекомендації:

- 1) розкрити суть мультилінгвальної освіти громадськості, пояснити цілі мультилінгвалізму; переконати педагогічне суспільство щодо її освітньої цінності; навчити учителів виконувати свої лінгвістичні та освітні зобов'язання та підготувати університети для цього;
- 2) структурувати мультилінгвальну освіту у навчанні;
- 3) зробити мультилінгвальну освіту першочерговою увагою університетів, привернути увагу громадськості до цього питання.

Доречним є також поява мультидисциплінарних університетських навчальних програм (поєднання іноземної мови та наукових дисциплін), таких як у Антверпенському університеті у Бельгії, що пропонують навчання студентів природознавству як другої дисципліни на іноземній мові. Як результат, ця програма веде до подвійного професійного ступеня. Такого роду мовно-наукові курси можуть складати програми адаптовані до економічної діяльності у глобалізованому світі.

Це одним яскравим прикладом мультидисциплінарних університетських

навчальних програм є Дрезденський Технічний університет у Німеччині. Студентам економічних та інженерних спеціальностей пропонується вивчати менеджмент, розробляти бізнес-плани, укладати договори з іноземними партнерами, виключно іноземними мовами, удосконалюючи власні знання з навчального предмету «Економіка», а також на практиці завдяки умінню вести переговори іноземною мовою, студенти отримують необхідні знання, підвищуючи при цьому власну кваліфікацію, що сприяє до розвитку більш успішної підприємницької діяльності і допомагає у розвитку власного бізнесу, є запорукою отримання престижної роботи у майбутньому [9,56-57].

Слід зазначити, що 31 січня 2008 року в Брюсселі, Група Інтелектуалів, яка була створена для надання порад європейській освітній комісії щодо програми мультлінгвалізму в міжкультурний діалог, представила доповідь: «Як багатоманітність мов може укріпити Європу» (A Rewarding Challenge: How the multiplicity of languages could strengthen Europe). Група під керівництвом Аміна Маалоуфа, в контексті європейського року міжкультурного діалогу 2008, зробила пропозиції з приводу того, як мови можуть стимулювати міжкультурний діалог та взаєморозуміння, встановлюючи зв'язок між лінгвістичною різноманітністю та європейською інтеграцією. Група зосереджує увагу на громадянах з «другою рідною мовою», що також називають «персонально обраною мовою» (від. англ. personal adoptive language), з якою вони ототожнюються з власних або професійних причин.

Слід зазначити, що вже зараз персонально обрана мова є реальністю для зростаючої кількості членів громадян ЄС, які усвідомлюють важливість володіння іноземною мовою на персональному, культурному та професійному рівнях [13].

У доповіді визначені два головні аспекти:

1. Двосторонні відносини між країнами ЄС мають залежати від мов двох співпрацюючих країн, а не від третьої мови. В кожній країні має бути достатня кількість освічених людей, які розмовляють іншими іноземними мовами;

2. ЄС має розвивати концепцію «персонально обраної мови» і розглядати її як «другу рідну мову», мотивуючи кожного європейця до її вивчення. На державному рівні забезпечити, щоб ця концепція стала невід'ємною частиною як шкільної, університетської освіти, так і професійного життя, тісно пов'язуючи аспекти, що включають історію, культуру та літературу. Ця обрана мова зазвичай не буде єдиною мовою використаною для

інтернаціональної комунікації [13].

Отже, для підтримки цих аспектів було зроблено декілька висновків:

1. Імміграція має зростаючий вплив на політичне, економічне, соціальне та міжкультурне життя в Європі. Для іммігрантів персонально обраною мовою зазвичай буде мова країни, в якій вони вирішили жити.

2. Мови іммігрантів з країн, що не входять до складу ЄС, мають бути доповнені до мов ЄС, які громадяни будуть вивчати.

3. Для тих європейців, чия рідна мова займає домінуючу позицію в світі, оволодіння персонально обраною мовою буде особливо важливим для того, щоб уникнути ізолювання в монологізмі.

4. Для того, щоб переконатися, що ця лінгвістична різноманітність підтримується країнам ЄС, слід створити організацію, якій би було доручено контролювати розповсюдження знань з іноземних мов на території країн-учасниць ЄС. [8; 1].

Висновки. Виявлення загальних тенденцій розвитку освіти як однієї із систем соціальної життєдіяльності є необхідним етапом вивчення європейської освітньої політики.

Отже, проведене дослідження дало змогу окреслити основні заходи (на місцевому, регіональному, національному рівнях), які б підвищили статус іноземних мов у сучасному суспільстві, а також у системі вищої освіти до того часу, коли безперервна мультилінгвальна освіта буде сприйматися як культурна реальність того чи іншого суспільства.

Ми вважаємо, що для реалізації вище названих заходів потрібно зробити наступні перетворення у системі вищої освіти:

1) університети повинні усвідомити свої освітні обов'язки;

2) мають бути створені наукові центри з вдосконалення іноземних мов для індивідуального вивчення мови, які були б доступні для тих громадян, котрі бажають удосконалити власні знання з тієї чи іншої іноземної мови;

3) вивчення іноземних мов повинно бути обов'язковим для всіх студентів всіх факультетів;

4) створити «мовні гуртки», в яких розвивати та підтримувати раніше отримані знання студентів;

5) налагодити міжнародну співпрацю між університетами країн-учасниць ЄС, а саме ввести обов'язкове «мовне стажування» за кордоном для викладачів з метою підвищення кваліфікації, і для студентів з метою навчитися

вільно розмовляти іноземною мовою, ознайомитися з традиціями і звичаями країни, мова, якої вивчається.

Для подальшого розвитку даної теми пропонується провести дослідження, що стосується «мовної освіти» в Україні. Виявити, які іноземні мови вивчають школярі і студенти в нашій державі, визначити рівень сформованості іншомовної компетентності, а також проаналізувати основні заходи щодо розвитку та удосконалення існуючої університетської «мовної політики».

ЛІТЕРАТУРА

1. Аллак Ж. Вклад в будущее: приоритет образования / Ж. Аллак. – М. : Педагогика-Пресс, 1993. – 187 с.
2. Бобров В. Б. Основні тенденції розвитку економіки вищої освіти в Україні / В. Б. Бобров // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С. 35–40.
3. Бражник Е. И. Интеграционные процессы в современном европейском образовании / Е. И. Бражник. – Санкт-Петербург : БАН, 2001. – 200 с.
4. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века / Б. С. Гершунский. – М. : Совершенство, 1998. – 73 с.
5. Гофрон А. Філософські засади сучасних європейських освітніх концепцій: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук : спец. 09.00.10. Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2005. – 47 с.
6. Згуровський М. Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку / М. Згуровський. – К., 1996. – 87 с.
7. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
8. A new strategic framework for multilingualism. Communication from the Commission to the Council, to the European Parliament, to the Economic and Social Committee and to the Committee of the Regions, COM (2005) 596 final, 22.11.2005. – 37 p.
9. Corporate Universities. Deutschland №6/2004, S.56-57. URL : <http://www.magazine-deutschland.de>.
10. From Linguistic Diversity to Plurilingual Education: Guide for the Development of Language Education Policies in Europe : Main Version. –Strasbourg: Council of Europe, Language Policy Division, 2007. – 119 p.
11. Languages relaunching multilingual education for Europe. European Commission Education and Training 2010. Final report relating to the call for tender no. EAC/31/05. – Beacco : University of the new Sorbonne, 8 March 2007. – 45 p.
12. Promoting the learning of languages and linguistic diversity. Communication from the Commission to the Council, to the European Parliament, to the Economic and Social Committee and to the Committee of the Regions. URL: [http://Europe.eu.int/comm/education/\(ioc/official/keydoc/actlang/act_lang_fr.pd](http://Europe.eu.int/comm/education/(ioc/official/keydoc/actlang/act_lang_fr.pd).
13. Time to Move Up A Gear. The European Commission's 2006 Annual Progress Report on Growth and Jobs. URL: http://europa.eu.int/growthandjobs/annual-report_en.htm.